

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. II. In quo consistat formalis ratio Intellectionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

perientiâ probari, nostrum intellectum esse cognoscituum omnium, quia cognoscit Deum, entia materialia & spiritualia, ens in communi, & omnia quæ non implicant contradictionem, saltem confusè, quibus satis ostenditur, illum posse omnia cognoscere, quidquid sit de alio intellectu possibili.

Igitur dicendum est, possibilem esse talem intellectum ad aliqua objecta limitatum, quia in eo nulla apparet contradictio. Confirmatur à simili: non qualibet potentia materialis potest cognoscere omnia objecta materialia, ut patet in sensibus, ergo non qualibet potentia spiritualis necessariò debet posse cognoscere omnia objecta spiritualia. Sicut enim se habet materialis ad objecta materialia, ita spiritualis ad spiritualia.

Confirmatur Secundo: aliqua res spiritualis potest esse cognoscitua omnium, aliqua nullius cognoscitua; cur ergo repugnet alia media cognoscitua tantum aliquorum? imò & aliqua solum apprehensiva, alia solum indicativa, alia solum immediatè intellectiva sine discursu? Purè discursiva non poterit esse, quia discursus fit ex aliquibus propositionibus immediatis, ne deat processus in infinitum; ergo omnis discursiva debet posse cognoscere aliquid immediatè ex quo discurret ad aliud; unde, licet possit esse aliqua solum immediatè cognoscitua (ut Thomista de facto docent de Angelis) non tamen poterit alia esse purè discursiva.

Possit hic dubitari, utrum intellectus valeat cognoscere plura ut plura. Respondeo, omnino posse, tum quia visus videt plures colores, & ut distinctos & diversos inter se, ergo & intellectus tunc simul eos percipiens, plura ut plura cognoscet; tum quia, quando dicit, Petrus non est Paulus, unico actu duo ut distincta cognoscit; nec video ullam rationem, quâ hoc videatur impugnari. Quot autem actus simul possit habere, vel quot objecta simul clarè cognoscere, est nobis incertum, quia non possumus illius virtutis metas certò determinare.

SECTIO II.

In quo consistat formalis ratio Intellectionis.

Quæ de intellectione dixerimus, dicenda sunt de aliis cognitionibus & appetitionibus, de quibus quoad hoc eadem est ratio.

Suppono pro hac questione, intellectum per aliquid sibi superadditum intelligere. Paret, quia intelligere potest ab illo abesse, ut experientiâ compertum est, ergo est quid distinctum ab illo, imò & est quid accidentale, quia non est de constitutio hominis actu cognoscere.

Suppono Secundo, id quod additur, esse aliquid productum, quia illud non est Deus aut Dei particula, ut per se patet, ergo creatum, ergo productum. Ex his supponunt alij Tertio, tunc dari & actionem & qualitatem distinctam: sed licet dentur (de quo statim) tamen id non infertur ex præcedenti suppositione: potest enim intelligi aliquid productum, & non per actionem distinctam, sed per se ipsum, ut de facto dicunt aduersarij, licet deat Angelus productus

à Deo, non datur ibi actionem distinctam productam; & licet potest dari aliqua res sine viâ distincta, ut patet in modis, ita etiam potest intelligi cognitio esse aliquid productum, non tamen per actionem distinctam; ergo non quia cognitio sit producta, infertur, habere actionem distinctam; aliunde ergo id probandum erit, de quo infra. Suppono Tertio, in præfati questione illud inquiri, quæ sit forma constituens intellectum cognoscentem.

SUBSECTIO PRIMA.

Reiiciuntur aliquorum opiniones.

Omnes sunt meo iudicio in questione hæc omnes diffensiones, ex eo præcisè, quod cognitio dicatur actus vitalis, & consequenter videatur necessariò includere actionem aliquam physicam.

Ideo sit prima sententia, asserens, intellectum in solâ actione consistere. Sed neque huius sententiæ patroni inter se omnino conveniunt: quidam enim, ut Ferrara, Capreolus, Caietanus, & alij, eam actionem constituunt sine termino producto; alij verò ei concedunt terminum, ita P. Molina Parter, quæst. 12. art. 2. disp. 1. Contrabricses lib. 3. de Animâ, cap. 8. art. 3. quæst. 3. Hi tamen solo nomine videntur stare ab eâ sententiâ: non enim ideo actionem vocant intellectum, quia per illam formaliter intelligamus, sed quia est actio intellectus producens id quo intelligimus; sicut actio ignis dicitur calefactiva, non quia per illam formaliter calidus simus, sed quia per eam producit calor. Hanc autem esse Contrabricsium mentem, constat ex eo loco. *Sunt qui aliam.* ubi expressè docent, qualitatem, quæ per actionem producit, esse id quo obiectum per eandem qualitatem expressum formaliter intelligitur: ergo in termino producto constituunt rationem intellectum, prout à nobis usurpatur, id est, pro formâ reddente obiectum cognitum, & potentiam cognoscentem.

Sed cuiuscumque hæc sit opinio, quoad utramque partem displicet. Et quidem quoad primam de actione sine termino, quia vel ita intelligitur, ut non dentur ibi actio & terminus distincti inter se, sed terminus, qui se ipso pendet ab intellectu, sicut dicunt aliqui de rebus quæ per creationem fiunt; & in hoc sensu coincidit opinio hæc cum aliâ statim referendâ & impugnandâ. Si verò velit eam esse rigorosam actionem, & tamen non habere terminum, omnino est improbabilis: sicut si quis diceret, dari viâ nem rigorosam & cognitionem, quin daretur aliquid unitum vel cognitum. Ratio huius delamitur ex dictis in Physicâ, ubi ideo ostendi actionem essentialiter esse fieri huius termini, quia si id haberet per aliquid superadditum, daretur processus in infinitum; sed implicat, intelligi actuale fieri alicuius sine aliquo facto, ut per se patet, ergo & implicat, intelligi actionem rigorosam sine aliquo termino producto. Quod si aliquando Aristoteles dixit, per actiones immanentes, qualis est actio intellectus, nihil produci, secus per transcuntes; intelligendus est nihil produci ad extrinsecum vel fortè ipsos terminos productos, qui non sunt actiones physice, vocat actiones Grammaticales.

ter, vt vocari solent omnes actus intentionales; hæc autem, quia & solo nomine sunt actiones, non mirum si in nihil per eas producantur.

Secunda sententia eorum, qui admittunt terminum distinctum, intellectum tamen in solâ actione constituunt, inde impugnatur à nonnullis, quia, si actio esset intellectio, intelligere esset agere, & intelligi agi; ergo nos intelligere Deum, esset nos agere Deum, quod est hæreticum. ¹³ Leue est hoc argumentum: sicut si quis argueret, Passio est actio, ergo pati est agere, ergo materia patiens formam, eam agit, vel è contrario, causa efficiens formam eam necessariò etiam patitur. Respondet ergo, eandem indivisibilem formalitatem posse habere diuersas denominationes respectu diuersorum, vt eas habet actio, quæ causam denominat agentem, & terminum denominat actum: ita similiter actio posset esse productio respectu sui termini, vel respectu sui ipsius, eadem autem est intellectio respectu sui obiecti; ex quo non inferitur, eam esse actionem productiuam obiecti, sicut nec esse cognitionem respectu sui, & consequenter non denominaret suum obiectum actum, sicut nec se denominat cognitionem.

¹⁴ Secundò impugnatur ab eisdem, quia actio non respicit immediatè nisi causam à quâ oritur, & terminum quem producit; ergo non est cognitio, quia hæc debet immediatè respicere obiectum. Sed & huic facile respondebunt aduersarij, actionem respicere immediatè causam vt id à quo oritur, terminum verò vt id quod producit, obiectum autem vt id quod repræsentat, quod nullatenus impugnatur prædicto argumento.

Idem Tertiò arguunt, quia cognitio per seipsam mouet voluntatem ad amorem, actio autem non mouet per seipsam, sed per terminum, qui est imago obiecti, ergo terminus, non verò actio, erit cognitio. Sed neque hoc premit: eo enim ipso quòd illi dicant, actionem esse repræsentationem, negabunt, illam non mouere per se ad amorem, quod nullâ ratione argumento facto rejicitur; addentque, terminum productum non esse repræsentationem formalem obiecti, sed obiectiuam, id est, non esse imaginem quâ cognoscatur obiectum, sed in quâ cognoscatur; actionem autem id quo cognoscitur, vnde voluntatem formaliter determinari per actionem, quia formaliter determinatur per id quo cognoscitur, non per obiectum medium in quo cognoscitur.

¹⁵ Melius ergo & efficacius impugnatur hæc sententia, quia vel qualitas producta est formalis imago, & repræsentatio obiecti, vel tantum obiectiua. Si formalis, ergo illa erit cognitio, quia per cognitionem, intelligimus in præsentia formam illam, quâ potentia formaliter repræsentatur obiectum. Si verò dicas, qualitatem illam esse repræsentationem & imaginem obiectiuam, contra apertè: quia quando quis cognoscit albedinè v. g. non cognoscit aliquam imaginem existentem in mente, & mediâ illâ albedinem; sed immediatè percipit albedinem (idem est, quando cognosco Petrum heri existentem & recordor illius); ergo qualitas producta ab intellectu non est imago prius cognita, ducens in cognitionem obiecti, sed est repræsentatio formalis, & consequenter cognitio. Hæc imago paulò post fusius impugnabitur, iam solum vrgeo: Actio illa non est repræ-

sentatio formalis, sed solum productio illius, siue detur, siue non, talis imago obiectiua; ergo actio non est intellectio. Confirmatur à simili, quia actio productiua albedinis, caloris, gratiæ, non facit album, calidum, vel gratum formaliter, id enim præstat ab albedine, calore, vel gratia per eam actionem productâ; ergo similiter actio, quâ intellectus producit eam qualitatem, non reddet ipsum formaliter intelligentem, sed id præstabitur à qualitate productâ. Pater consequentia: quia ratio vitalitatis, quæ reperitur in cognitione, non verò in alijs effectibus albi, &c. non requirit actionem physicam, vt dicemus infra: quòd si eam requireret, solum inferretur, eam actionem inaduatè pertinere ad rationem intellectiōis, non verò aduatè, vt hi, quos impugno, contendebant.

Confirmo Secundò argumentum ratione à priori, quia actio distincta vel non admittitur à pluribus, vt à Nominalibus; vel si admittitur, ideò præcisè, vt intelligatur eius terminus productus, vnde in actione non agnoscunt Philosophiam denominationem, quàm producentis & producti, alias verò denominationes albi, calidi, non actioni, sed termino per illam producto tribuunt, ergo similiter, licet denominatio producentis cognitionem proueniat ab actione, denominatio tamen cognoscentis à solâ qualitate producta debet prouenire. Et hæc obserua pro dicendis infra in probatione nostræ sententiæ.

SUBSECTIO SECUNDA.

Intellectio non consistit in actione, passione & qualitate.

TERTIA sententia est aliorum, constituentium rationem intellectiōis tam in qualitate quàm in actione. Mouentur, quia intelligere est viuere, viuere autem est operari; ergo intelligere includit actionem. Deinde, est etiam repræsentare obiectum, ergo etiam includit qualitatem, quæ est obiecti repræsentatio, ergo intelligere includit qualitatem & actionem. ¹⁸ Confirmatur: intellectus vt intellectiuus in actu primo duo dicit, & esse productiuum, & esse expressiuum obiecti; ergo, vt reductus ad actum secundum intelligendi, duo etiam dicit, & productionem seu actionem, & expressionem seu qualitatem.

Hoc argumentum caret difficultate in nostris principijs positus Disputatione 11. Sect. 3. vbi statuius, vitam intentionalem, qualis est intellectiua, solum æquiuocè conuenire cum physicâ, & nullo modo requirere actionem vllam physicam: ex quo rectè concluditur, intellectiōem vt talem non includere actionem formaliter, nec intellectum vt intellectiuum formaliter esse productiuum; quare vt reducatur ad actum secundum intelligentis, non requirit actionem ab ipso ortam. Fateor, in intellectu coincidere de facto ¹⁹ duas vitas, & intentionalem & physicam, prout communiter explicatur vita physica, quia & est intellectiuus, & operatiuus immanenter ab intrinseco: verum illæ duæ vitæ formaliter non sunt idem inter se, vnde benè potest reducti ad actum secundum vna sine aliâ, & consequenter poterit rectè actu intelligere & viuere intentionaliter,

naliter, quin actu operetur & uiuat physicè. Hac solutione exhauritur tota difficultas, & impediuntur multæ replicæ satis difficiles, quæ contra aliorum solutiones possunt fieri, & præcipuè contra eam, quæ admittit, intellectum, vt intellectuum formaliter, esse productiuum; in quâ non video qui possit negari, intellectum, vt actu intelligentem, includere actionem.

Antequam obiectiones aliorum contra hanc doctrinam proponam, aduerte, me hic *vitam physicam* accipere pro motu ab intrinseco, iuxta communem explicationem: nam in meis principiis supra politis *vita physica* consistit in augmento per intus-sumptionem, quod non reperitur in productione eius qualitatis. Hoc posito,

20 Solutionem istam impugnant nonnulli recentiores Primò: Quia ista distinctio duplicis vitæ tantum est inuenta ad eludendum verbis difficultatem. Verum qualis est hæc impugnatio? quos enim terminos obscuros, aut quas phrasas hic ego multiplico? aut quas voces idem significantes, & in modo significandi solum diuersas ad eludendum ego vsurpo? potestne in re clarius dici, quam viuere intentionaliter, seu intelligere ex conceptu suo, non dicere productionem termini & intellectionis, vitam verò physicam id dicere. Hæc in re tam sunt clara, vt nisi is, qui argumentum alio ea non potest impugnare, nequeat dicere nos verbis deludere difficultatem, iam non dico, si t nec ne vera illa doctrina.

Secundò arguunt contra illam: Quia qualitas ista intentionalis est *vita physica* in actu secundo, producit enim ab intrinseco, & naturâ suâ, ergo malè ibi illas duas vitas distinguo. Idem argumentum faciunt in intellectu, quatenus productiuo. Sed hoc argumentum non est melius præcedenti: vt quid enim, quandoquidem in solutione dixi, qualitatem intentionalem habere vtriusque vitæ de facto, vt quid, inquam, necessarium fuit, probare eas duas vitas in illâ reperi? Argumentum pro me est, non contra me. Dico autem ego, eas duas vitas, etiam si sint de facto in eadem qualitate simul, hoc tamen esse per accidens: non enim vna vita petit aliam ex conceptu suo, sicut in homine est virtus sensitua & rationalis, ex conceptu tamen suo non connectuntur necessàriò, nam virtus sensitua est in bruto sine rationalitate, & hæc est in Angelo sine virtute sentiendi, & idem est in alijs causis respectibus diuersos effectus disparatos.

Vnde vltius dico, si qualitas ponatur diuinitus sine actione in animâ, erit *vita intentionalis*, non *physica*; si verò producat ab animâ illa qualitas, non autem vnatur ipsi diuinitus, erit *vita physica*, non autem *intentionalis*. item in alio intellectu diuerso potest consistere, vt sit intellectiuus per qualitatem, quæ naturâ suâ non petat oriri ab illo, & consequenter non sit *vita physica*.

22 Contra quam doctrinam nihil obijcitur, nisi sumendo semper loco Antecedentis id quod deberet probari ad aduersarijs, & de quo est totalis: semper enim supponunt, intelligere esse operari physicè ab intrinseco, quod euidenter falsum esse, ostendi Disput. 11. à num. 58. ex Deo intelligente, vnde intuli, nec intelligere creatum id petere: nam differentia creaturæ, quæ in eâ intellectione additur, non petit vt eâ intellectio

producat ab ipso eam habente, sed vel ab ipso, vel ab alio. Nec est exogitabile argumentum (nisi supponendo, vt dixi, quod debet probari, vel faciendo vim in nomine, quod dicatur *intellectio vel dictio*, quæ sunt nomina verbalia, & videntur significare actionem) quo vel probabiliter suadeatur, intellectionem nostram petere necessàriò actionem à nobis ortam. Et hoc de nomine verbali etiam habet locum in Deo, vbi dicitur etiam *intellectus* quis autem veram & realem actionem productiuam intellectionis, ponere ibi audebit? Videas ergo, an mea solutio sit solum de verbis, & non potius id de contrarijs impugnationibus dici possit, & an possit ratione aliqua efficaci rejici. Sed de hoc iterum infra, dum sententiam, quam iam hic insinuavi, propoluero, sermo redibit. Videamus, quid amplius hi pro se afferant.

Secundò ergo mouentur: Quia intelligere est nobis dicere obiectum, sed dicere includit actionem, ergo & intelligere. Respondeo, intelligere non aliter nobis dicere obiectum, nisi quia nobis manifestat, ad hoc autem non requiritur actio ipsius intellectus. Vide hic iterum argumentum à solo verbo dicere, quod in Deo instantiam habet euidentem: dicit enim Deus sibi obiectum, hoc est cognoscit, & tamen non producit intellectionem. Vel si dicas, solum Patrem æternum sibi dicere, ideoque producere Verbum, tunc ego arguam in verbo ipso & Spiritu sancto, qui intelligunt sine dictione, vel dicunt sine actione. Vnde inferitur, vel dictionem in sensu à te posito, non esse de conceptu intellectionis, vel posse esse eam dictionem sine actione.

Tertiò, Quia si intellectio non includeret actionem, nec eam includeret volitio, ergo posset à Deo nobis infundi volitio, etiam sine cognitione, & consequenter possemus amare incognitum. Hoc argumentum soluetur Disputatione sequenti, dum de voluntate agemus.

Reijcienda ergo est hæc sententia; contra quam Primò insurgunt nonnulli, Quia actio non respicit immediatè obiectum. Secundo, Quia actio non determinat ad amandum, sed sola qualitas, ergo actio non includitur in intellectione. Vtriusque argumenti imbecillitas ostensa est num. 14. vbi hæc eadem argumenta facta contra primam sententiam, vt inefficacia reijcimus.

Deinde impugnatur ab alijs, Quia sola qualitas est representatio obiecti, ergo illa sola est cognitio. Sed neque hoc vrget, quia respondent aduersarij, intelligere, eò quod sit viuere physicè, includere representationem vitalem; qualitatem autem solam esse quidem representationem, non tamen vitalem; hoc enim prouenit ab actione. Ex quo rectè inferunt Primò, cognitionem includere & actionem & qualitatem. Deinde respondebunt Secundo, si ponatur qualitas sine actione, adhuc non futurum intellectum cognoscentem, quia non esset representans vitaliter obiectum.

Quod autem vltius obijciunt, difficultate caret, scilicet eam qualitatem, cum semper sit eadem, eodem etiam modo representationem obiectum. vnde, si cum actione illud representat vitaliter, etiam sine illâ. Hoc, inquam, non obest quia respondent Auctores huius sententiæ, representant

presentare vitaliter etiam presente actione, non provenire à solâ qualitate, sed ab eâ & actione; unde non mirum, si deficiente actione, quantumvis maneat eadem qualitas, non maneat representatio vitalis.

26 Ex quo infero, non posse aliter impugnari hanc sententiam, nisi probando, cognitionem non esse essentialiter actum vitale physicè formaliter: quod probatum eâ Disputatione 11. Sect. 3. & confirmatum exemplo cognitionis divinæ, quæ est vitalis intentionaliter, & tamen nullo modo includit operationem; ergo cognitio ut cognitio non est vitalis physicè, sed solum intentionaliter: quod nihil aliud dicit, quam vel per suammet substantiam, vel per qualitatem sibi unitam, cuius effectus formalis subiectum sit capax, representare sibi obiectum, & attrahere illud ad se intentionaliter, ad quod non requiritur (ut per se patet) actio physica potius, quam ad effectum grati, albi, sani, &c.

SUBSECTIO TERTIA.

Due alie sententiæ.

27 QUINTA sententia aliorum est, intellectiōnem in solâ qualitate consistere, requiri tamen de connotato actionem, ut det suum effectum formalem. Hæc sententia rejicitur Primo ex dictis paulo antè, quibus ostendi, non requiri essentialiter actionem ad intellectiōnem. Secundo, quia hæc connotata sunt omnino imperceptibilia, iuxta dicta à nobis Disputatione 11. Logice, Sect. 3. ubi ea efficaciter rejecimus. Nunc brevitè hanc efformo rationem contra istam sententiam: Quia vel tota essentia intelligentis saluatur in qualitate unitâ intellectui sine actione, vel non. Si saluatur, ergo sine actione dabitur intelligens; hoc enim nihil aliud est, quam tota essentia intelligentis; sicut homo nihil aliud est, quam tota essentia hominis. Si non saluatur tota essentia sine actione, ergo deficit pars aliqua essentia; (vel, aliquid essentia, ne facias vim in voce pars; voca illud partem, vel ut aliter tibi placuerit, ne de nomine contendamus) ergo actio, quæ solum tunc deest, est pars intelligentis, aut aliquid essentia intelligentis, siue illud voces formam, siue subiectum, siue ut volueris: 28 ergo vel debes coincidere in secundam sententiam, ponentem actionem ut partem intelligentis, quod à te suprâ & merito est impugnatum; vel in solâ qualitate independentem ab actione, etiam ut à connotato eam consistere, docere teneris.

Quinta sententia est recentiorum quorundam, ponentium intellectiōnem in termino seipso essentialiter pendente ab intellectu sine actione distinctâ. Et hæc fortè fuit mens Capreoli, & aliorum, quos pro primâ sententiâ negante actioni terminum, suprâ retulimus. Hæc solum probatur ab his ex aliarum impugnatione, & quia in eâ rectè saluatur, quâ ratione per intellectiōnem homo formaliter vivat physicè.

Contra eam insurgunt acriter nonnulli Primo, quia non potest dari terminus productus sine actione distinctâ, ergo non consistit intellectiō in tali termino. Probat Antecedens, quia actio est ordo realis ad terminum, sed ordo realis

est ad quid distinctum realiter, ergo. Hoc argumentum facile soluitur: non enim magis respicit realiter actio terminum, quam unio extremum, & cognitio obiectum, ut per se patet, & aduersarij admittunt, arguentes sæpè ex unione ad actionem, & è contrario. Sed in aduersariorum & verâ sententiâ potest aliquid esse unitum per seipsum sine unione distinctâ intermediâ, ut omnes modi; item & cognitio potest seipsam cognoscere (ita fatentur aduersarij) ergo etiam poterit esse aliqua res quæ se ipsâ sine actione distinctâ producat. Confirmo: ipsa actio producit, & non per actionem distinctam, ergo etiam poterit intelligi terminus sine actione distinctâ. Patet consequentia, quia idè contra Nominales diximus Disputatione 11. Physica, numero 18. actionem non prodire per aliam actionem distinctam, secus terminos, quia termini non pendunt essentialiter ab hac numero causâ tali modo concurrente, secus actiones; unde, si nullus effectus posset oriri ab aliâ causâ, & alio modo quàm de facto oritur, nulli in mentem venisset actio distincta; ergo, quia ponatur aliquis terminus productus, si ille affigitur essentialiter huic numero causâ taliter concurrenti, ut affigunt intellectiōnem huius quintæ sententiæ Auctores, non debet poni actio distincta, nec repugnat concipi aliquid productum sine tali actione distinctâ.

Secundò impugnatur ab aliis: Quia ex eâ sequitur, cum prædeterminate voluntatem ad omnes actus; hoc autem est absurdum, ergo. Probat sequelam, quia actio, quâ Deus producit volitionem (de quâ in præsentia, ut dixi, eadem est ratio quæ de intellectiōne) est distincta ab actione quâ ea volitio producit à voluntate, & aliunde est prior illâ, quia omnis actio est prior suo effectui, ergo prædeterminat. Huic argumento respondent bene Auctores sententiæ, Primo, negando, actionem Dei esse distinctam, & consequenter priorem actione voluntatis. docent enim, illam volitionem per seipsam oriri à Deo & ab intellectu, aliisque principijs, à quibus de facto oritur; unde inferunt, eam nec de potentia absolutâ posse vel potuisse ab aliis oriri.

Sed vrget arguens: Quia illa volitio, licet pendeat essentialiter à voluntate creatâ quatenus per eam vivit, non tamen pendet essentialiter ab auxilio Dei, & habitu supernaturali, respectu quorum non est vitalis; item nec pendet à Deo tali determinato modo concurrente, quia potest Deus suum concursum cum auxilio vel alio instrumento partiri, sicut potest concursum partiri ad creandum Angelum cum aliquo instrumento; ergo licet illa volitio seipsâ à voluntate nostrâ dependeat, non tamen à Deo, ergo dependet à Deo per actionem distinctam, quo impugnatur prima solutio. Ego huic replicæ pro hac sententiâ respondeo ex ipso arguente, contra quem sic eam retorqueo: Volitio Dei de creando Angelo, est actio productiva Angeli in horum sententiâ, & tamen volitio Dei de educendâ formâ lapidis, non est actio Deieductiva illius formæ, non solum totaliter, sed nec partialiter, eadem enim quoad hoc videtur esse utriusque ratio; sed respectu reieductæ actio Dei distinguitur omnino à Deo, respectu verò rei creatæ nullo modo distinguitur. Sic discurret arguens. Ergo bene etiam

etiam dicunt huius sententia Auctores, actionem Dei in eos actus vitales non esse ab illis distinctam, eò quod actio, quâ à voluntate procedunt, non distinguitur, & actio Dei debet esse
 33 idem cum actione creaturæ, quidquid iam sit de eâ dependentiâ essentiali aut vitalitate. Et hæc, absolute loquendo, est bona eius argumenti solutio. Ad confirmationem de auxilio extrinsecò dicent, eundem actum, qui ab habitu procedit, non posse postea per auxilium extrinsecum prodire, unde negant in eo actu dari actionem distinctam.

Secundò posset responderi, admittendo, eas actiones distingui, negando tamen, inde sequi, Deum prædeterminare: nam actio non est prior in quo respectu effectus, sed omnino simul cum illo, solum autem est prior à quo (vt dixi, agens de actione; ergo licet detur actio Dei distincta à volitione creatâ, & per quam hæc fiat, adhuc non sequitur, dari ex parte Dei aliquid antecedens volitionem, quo posito tollatur libertatis indifferentia; ergo nec sequitur, Deum prædeterminare. Ecce duas solutiones probabiles prædicti argumenti, quo ab aliquibus impugnatur hæc sententia.

Tertiò posset impugnari: Quia ex eâ sequitur, actus vitales esse modos, quod videtur absurdum. Respondent huic argumento, essentialiam modi consistere in eo quod non sit operativus; actus verò vitales, licet essentialiter alligatos subiecto, posse tamen operari, ideoq; non esse modos.

Hanc solutionem alij impugnant, eò quod hi iidem Auctores negant habitus in voluntate & intellectu, ergo actus vitales nihil producant. Levis impugnatio: quia licet non producant habitus, possunt producere alia, scilicet species, de se ipsis. Melius ergo ea solutio impugnatur, quia falsæ definitioni Modi nititur, vt etiam Disput. i. Metaph. à num. 12. vbi ostendam, modum posse esse operativum. Aliter ergo argumento responderetur, concedendo actus vitales esse modos, negando verò id esse absurdum.

Idem his & aliis argumentis, quæ possunt æqualiter enodari, omittis, facilius ex nostris principis eam sententiam impugno: Quia intellectio formaliter non est vita physica, sed intentionalis: vita autem intentionalis nõ requirit magis actionem physicam quàm eam requirat effectus iusti, grati, &c. vt & supra ostendi, & infra prosequar; ergo non magis cum intellectu debet identificari actio, quàm cum gratiâ, calore, &c. sed cum his non identificatur, ergo neque cum intellectu. Ratio à priori est, quia non debemus ullam formam facere modalem, nisi ob aliquam urgentem rationem: in præsentia autem nulla est ratio cogens ad dicendum, intellectiõnem esse modum seipso pendentem, & unitum cum intellectu; ergo non debemus illam facere modum, sed qualitatem absolutam, sicut omnes alias formas gratiæ, albedinis, &c. Consequentia est bona: Maior admittitur ab omnibus: Minor autem probata est à nobis supra Disputatione 11. Sect. 3. vbi egimus de vitâ intentionali, & Subsectione 4. etiam confirmabitur.

Secundò arguo contra hanc sententiam: Quia in eâ non potest defendi commune axioma, scilicet, *Habitus non dant simpliciter posse, sed faciliter.* non, inquam, potest defendi, quia actus, qui

semel sunt ab habitu, cum ab illo seipsis oriuntur, ita essentialiter pendunt ab illo, vt non solum naturaliter, sed nec de potentiâ absoluta possunt fieri sine illo; ergo habitus ille simpliciter requiritur, imò & essentialiter ad actum, contra commune axioma. Præterea actus supernaturalis, qui fit per auxilium extrinsecum, non potest non fieri per illud; & qui fit per habitum super-naturalem, non potest fieri per auxilium extrinsecum, quod repugnat communi Societatis nostræ consensui, docentis, eundem numero actum posse fieri per auxilium & per habitum. Denique in hac sententiâ dicendum est, esse diuersum in specie actum misericordiæ & amoris Dei (& sic de aliis) factum à iusto, ab his qui sunt à peccatore, quod est contra communem sententiam, & per se apparet, falsum; diuersificantur enim sine necessitate. Sequela probatur, quia illi actus essentialiter respiciunt diuersa principia, vnus auxilium extrinsecum, alius habitum super-naturalem; sed respectus essentielles ad terminos diuersos, sunt etiam diuersi inter se; ergo & hi actus, vt quid ergo in has angustias reducendi sumus, lata nobis & planâ occurrente incedendi viâ?

SVBSECTIO QVARTA.

Nostra sententia proponitur.

Ex hucusque dictis satis aperte constat, intellectiõnem in solâ qualitate consistere, non secus ac gratiam, calorem, &c. Hæc est communior sententia inter Philosophos & Theologos: ab eâ stant Scotus, Durandus, Occam, Agidius, & alij plures, relati à Conimbricenses hic lib. 3. cap. 4. quæst. 3. art. 3. imò & ipsos Conimbricenses ab eâ stare, ostendi supra numero 15. contra nonnullos. Valquez Tomo 1. in 1. 2. Disput. 9. num. 16. P. Valentia Tom. 1. Disput. 6. quæst. 5. punct. 1. & alij plurimi. Eam expressè tradidit D. Thomas Parte 1. quæst. 34. artic. 1. ad 3. vbi, *Nam intelligere, ait, importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in quâ nulla ratio originis importatur, sed solam informatio quadam in intellectu nostro, dum intellectus noster fit in actu per formam reintellectam, in Deo autem fit per identitatem.* Ecce D. Thomas & hanc sententiam defendit, & rationem, quam nos supra reddidimus, tradit, scilicet, intelligere non esse viuere physicè, neque importare originem, sed solum exprimere obiectum, idque in nobis fieri per solam qualitatem informantem, in Deo autem per identitatem, quatenus ipse Deus per suam essentiam est expressius obiectum, quod nos habemus per formam superadditam. Vnde mirandum est, aliquos voluisse nobis persuadere, D. Thomam docuisse, intellectiõnem consistere in actione, aut solâ, aut coniunctâ cum qualitate.

Hæc nostra Conclusio ex stabilitis Disput. 11. Sect. 3. & Subsectione præcedenti inter impugnationem aliarum sententiarum, ita manifesta est, vt nullâ videatur egere nouâ probatione. Solum aduerto, nonnullos, qui nobiscum sentiunt, hoc, quod est intelligere, non esse formaliter viuere physicè, addidisse tamen, vitam intentionalem in omni creaturâ possibili, præsuppositiue saltem dicere vitam physicam, ita vt nulla sit cognitio non petens

petens oriri à potentiâ, quam reddat cognoscen-
tem. Probat id, quia illa qualitas cognitionis
deberet habere causam secundam proportiona-
tam; nulla autem posset esse nisi ipsa potentia in
quâ reciperetur, ergo ab illâ peteret fieri, natura-
liter loquendo. Miror, hoc argumento potuisse
quem moueri. Rogo enim, vtrum materia vel
quantitas sit capax caloris, frigoris, & aliorum ac-
cidentium, item & eorum effectuum formalium.
Respondent, & merito, esse capacem. Peto
ulterius, an eiusmodi accidentia petant oriri ab
intrinseco à materiâ primâ, vel quantitate. Nega-
bunt, & merito: vnde infero, Ergo non est ne-
cessarium, vt omnis potentia cognoscitiua, eo ipso
quod sit capax cognitionis, possit illam produce-
re, & quod non sit alia causa creata, quâ produ-
catur. Adde, etiam si in qualitatibus naturalibus
locum haberet ea ratio, in supernaturalibus ta-
men nō posse semper locum habere; anima enim
recipit gratiam, & alios habitus supernaturales,
item & eorum effectus formales, nec tamen po-
test producere gratiam, & eos habitus: neque hi
petunt produci ab animâ, licet petant in eâ recipi;
ergo etiam posset esse aliqua intellectio superna-
turalis per se infusa, non petens oriri à potentiâ,
sed solum in eâ recipi, eamque reddere cognos-
centem.

Denique ad hominem, ex aduersariis ponenti-
bus in Angelo species per se infusas, & conse-
quenter admittentibus qualitates creatas non pe-
tentes per se oriri ab intellectu in quo recipiun-
tur, sed à solo Deo, sic arguo: Ergo etiam posset
dari intellectioes huiusmodi, ergo non est neces-
sarium, ob eam rationem, omnem cognitionem pe-
tere oriri à potentiâ cognoscente, ergo nec omne
viuens intellectuum debet præsuppositiue esse
viuens physicum, sed poterit esse purè viuens in-
tentionale.

41 Obiicies Primò: Ergo non erit, vnde probe-
tur, nostrum intellectum de facto esse producti-
uum intellectiois, si ad intelligendum id per se
non requiritur. Respondet Primò, et etiam hoc
argumento vrgeri. Rogo enim, Vnde inferis, in-
telligere includere actionem physicam?

Dices: Quia intelligere est viuere. Benè. Peto
rursus: Vnde inferis, intelligere esse viuere phy-
sicè? certè ego exoptor, me percipere obiectum,
me autem viuere physicè, id est operari physicè
dum cognosco, non exoptor; vnde ergo tu pro-
baueris, probabo & ego.

Respondet Secundò, id probandum eodem
modo, quo conuincitur, ignem producere alium
ignem, & calorem alium calorem: quia enim, po-
sito calore, & applicato passo, producit alius cal-
or, dicimus, primum calorem esse causam secun-
di (illum enim continet) nec esse puram condi-
tionem, sicut dixi Disputat. x. i. Physicæ, num. 1.
contra eos, qui solum Deum operantem dixe-
runt, creaturam verò esse conditionem solum vt
Deus operetur; ita etiam idem argumentum ap-
plicatur intellectui, vt eius concursus in actus
probeatur. Secundò, in intellectu & phantasiâ
probat ex conatu quem adhibet homo, ex con-
cursu qui consistit in illatione vnius actus ex alio,
vnde intellectus, qui vnam propositionem ex aliâ
inferit, debet virtutem habere ad eam inferendâ,
quod est formaliter eam efficere, Hæc omnia fa-
tus apertè probant, hominem de facto esse produ-

ctuum physicè propriæ cognitionis, etiam si, vt
absolutè cognosceret, id non requireretur. In vo-
luntate certior est ratio ex libertate desumpta: si
enim voluntas non ageret, non posset libertatem
habere, vt per se patet. verum hæc ratio fusiùs in-
frâ examinabitur.

Secundò obiicies: Esse cognoscens non requi-
rit, cognitionem oriri à cognoscente, nec petere ab
illo oriri; ergo cognitio vnita lapidi, diuinitus il-
lum reddet intelligentem, quod est contra omnes.
Vrgent aliqui, ergo etiam materia, quæ in meâ
sententiâ recipit qualitatem sensationis, reddetur
sentiens; & hoc argumentum putant, se iam trium-
phare de nobis. Sed imprimis demus his, sensa-
tionem consistere etiam in actione & passione, vt
ipsi volunt; rogo illos, Numquid in materiâ pri-
mâ non est actio, passio, sensatio materialis: ergo
etiam illa habet totam formam sentiendi. Illi &
ego solum differimus in actione & passione, in
qualitate conuenimus: illi ponunt etiam eam
actionem & passionem in materiâ, ergo ponunt
totam rationem sensationis in materiâ, non minùs
quàm ego. quomodo ergo tali argumento contra
nos vtuntur?

Respondent fortè, eam actionem, etiam si
recipiat in materiâ, non denominare illam
agentem. O benè! bellè! Cur ergo ego non di-
cam, etiam si illa sensatio sit in materiâ, non deno-
minare illam sentientem? quid enim sensatio magis
suum subiectum denominabit sentiens, quàm
actio agens? Hæc est tam euidentis instantia, vt
non possit magis desiderari.

Secundò vrgeo. Peto enim, vtrum esse gratum
Deo includat solam actionem, an solam gratiam.
Respondet, & merito, solam gratiam vnitam
subiecto. Adde, & tamen non quia gratia vnitur
lapidi, illum reddit gratum, ergo vt cognitio non
reddat lapidem cognoscentem, non est neces-
sarium in cognitione includi actionem, aut exigen-
tiam illius. Ratio est, quia non qualibet forma
potest communicare effectum formalem cuiuslibet
subiecto, sed solum capaci; lapis autem non est
capax effectus formalis cognoscentis, sicut nec
iusti & sancti, etiam si in his effectibus actio non
includatur, ita materia, quia est res mortua, non
est capax sentiendi, etiam si recipiat physicè qua-
litatem & actionem.

Obiicies Tertio: Ergo potest Humanitas Chri-
sti Domini reddi cognoscens per cognitionem di-
uinam illi vnitam. Sequela probatur, quia ratio,
ob quam non reddatur cognoscens, ea solum po-
test esse, quod cognoscere sit actus vitalis, ad
quem requiritur vt minimum, cognitionem pe-
tere oriri à cognoscente: quia verò cognitioni di-
uinæ repugnat oriri ab Humanitate Christi, inde
fit, vt non intelligat per illam: hæc autem ratio in
meis principiis est nulla, ergo intelliget Humanitas
Christi per cognitionem diuinam non minùs,
quàm subsistit per subsistentiam diuinam. Sed
respondet, omnes teneri vltra hanc rationem
aliam reddere, & veritatem hanc planè esse inde-
pendentem à meâ opinione: nam in effectu ex-
sistentis vbiq; non includitur actio in omnium
sententiâ, & tamen non vbicatur nec durat Hu-
manitas Christi per vbicationem & durationem
diuinam; ergo licet in effectu cognoscentis non
includatur actio, adhuc non sequitur, Humanita-
tem Christi cognoscituram per cognitionem di-
uinam.

uinam. Eadem instantia fit in omnipotentia, cur
46 scilicet per eam non reddatur omnipotens. Quæ
autem sit repugnantia hæc, vel unde proueniat,
non est nostrum, sed Theologorum: nobis suffi-
ciat ostendisse, eam sententiam non dependere à
nostrâ opinione, vel à contrariâ. Quod amplius
confirmo: quia ipse Deus intelligit per eam in-
tellectionem quam non producit, ergo ex hoc ca-
pite posset etiam Humanitas intelligere per illam,
licet eam non produceret, sed illi esset vnita. In
Christo de facto facile ego quoad intellectionem
redderem rationem, quod scilicet immediatè non
illi fuerit vnita (propterea requiri ad intelligendum,
dixi supra) vniò enim Verbi immediatè non ad
naturam, sed ad substantiam facta est. An au-
tem diuinitus possit immediatè vniri, quo casu
maiorẽ haberet difficultatem hæc obiectio de
effectû formali intelligentis, non est nostrum, sed
purè Theologicum.

47 Rogabis, vtrum possit de potentia absolutâ poni
ea qualitas intellectionis in nobis sine actione
à nobis ortâ; & vtrum etiam possit in lapide.
Vtrique interrogationi respondeo, posse, quod
in nostrâ sententiâ non habet maiorem difficul-
tatem, quàm posse poni aliquam qualitatem sine
actione ortâ à subiecto. Vt enim ostendi, qualitas
intellectionis non magis dicit actionem, quàm al-
bedo, vel gratia. Addo, & tunc nos esse reddendos
cognoscentes & viuentes per illam intentionaliter,
quia poneretur tota forma in subiecto capaci.

Sed contrâ obiicit Vasquez: qui licet sentiat,
qualitatem esse solam intellectionem, adhuc opi-
natur, eam non posse, nec de potentia absolutâ,
poni sine actione. Nam intelligere dicit attendere:
sed attendere dicit actionem, ergo. Hoc argu-
mentum probat, actionem pertinere ad rationem
intellectionis, contra ipsum Vasquez. Absolutè ei
respondeo, actionem, quæ includitur in cogni-
tione formaliter, nihil aliud esse, quàm repræsen-
tare & percipere obiectum; hoc autem iam dixi
posse fieri sine actione. Fateor, in nobis de facto
48 vltra hanc attentionem, quæ est quasi perceptio
obiecti, dari etiam aliam, quæ est quasi conatus
intellectionis ad efficiendam intellectionem, &
ad discurrendum ex vnâ veritate ad aliam: hoc
tamen solum probat, quod paulò antè diximus,
de facto in nobis coniungi cum intellectione vir-
tutem efficiendi ipsam, & ita eam naturaliter po-
tere à nobis oriri, de potentia verò absolutâ non
posse à Deo suppleri hanc causalitatem nostri in-
tellectus, nec probat nec probare potest, præfer-
tim cum (vt ipse Vasquez admittit) ea actio di-
stinguatur à qualitate & à ratione intelligendi.

Secundò obiicit: Volitio non potest non oriri
à nobis, est enim voluntaria; sed omne volun-
tarium debet oriri à voluntate, ergo volitio non po-
test non oriri à voluntate. Respondeo, rationem
voluntarij repertam essentialiter in volitione, ni-
hil aliud esse, quàm esse amplexum vel recessum
ab obiecto: hoc autem iam habet per se ipsam, &
eo ipso quod volutati vnitur, illam reddet aman-
tem, aliam autem rationem voluntarij, quod sci-
licet oriatur de facto, & sit libera voluntati, non
esse essentialẽ omni volitioni. Dixi *omni*, vt ab-
traham à quæstione infra examinandâ, vtrum
scilicet libertas sit aliquibus actibus essentialis.

49 Tertiò obiicit: Lapis non est capax effectus

cognoscendi, ergo non potest in illo recipi intel-
lectio.

Hoc argumentum sæpè solum est mille in-
stantiis: personalitas enim Verbi vnitur imme-
diatè corpori, sicut & animæ Christi, & tamen
non reddit corpus sanctum, sed animam; ergo
non debet quælibet forma cuiusque subiecto
eundem communicare effectum, ergo non, quia
non possit lapidem reddere cognoscentem, non
poterit illi vniri. Ratio à priori est, quam sæpè di-
xi, quia effectus formalis dicit & formam & sub-
iectum, imò hoc sæpè in recto, illam in obliquo;
vnde pro varietate subiectorum, eadem stante
formâ, variatur effectus, sicut materia cum di-
uersis formis diuersum, compositum constituit,
& eadem anima rationalis cum diuersis specie
materiis diuersum specie hominem constitueret:
ergo cum lapis non habeat naturam cognosciti-
uam, licet cum intellectione diuinitus vnatur
(quia in hoc nulla inuoluitur contradictio) non
tamen idè erit cognosceus, quia cognosceus dicit
naturam intellectiuam vnitam cum cognitio-
ne, idèque erit solum lapis habens cognitionem,
non verò cognosceus; sicut corpus Christi est ha-
bens gratiam infinitam, non tamen gratum. De
aliâ obiectio, vtrum scilicet voluntas possit ferri
in incognitum, agatur infra.

SUBSECTIO QUINTA.

De Verbo mentis.

Pro complemento huius difficultatis oportet
de verbo mentis aliquid attingere breuiter.
Ex dictis à nobis constat, quando quis intelligit,
de facto dari duo, & qualitatem vnitam, quæ est
expressio obiecti, & in quâ formaliter consistit
adequatè ratio intellectionis; & etiam actionem,
quâ illa cognitio seu qualitas producitur à nobis.

Potest autem duplex hic esse quæstio. Prima, an
detur entitas aliqua alia distincta quæ sit verbum
mentis: Secunda, an, licet non detur distincta, ea
tamen qualitas sit medium in quo cognoscatur
obiectum. Ex decisione huius secundæ, prima
decidetur. Idèd.

Dico Primò: Intellectus, vt percipiat obiecta
quæcumque, siue absentia siue præsentia, non in-
tuetur aliquam qualitatem in se, in quâ, vt in me-
dio, cognoscat obiecta. Hæc est omnium ferè ex
nostrâ Societate, de quâ fusè Hurtadus Dispu-
tatione 6. à sectione 5. & seqq. probans, Verbum
nihil aliud esse, quàm ipsam formalem cogniti-
onem seu expressionem obiecti, quæ in qualitate
consistit, & immediatè ad obiectum terminatur.
Vbi bene ostendit, eam sententiam esse D. Tho-
mæ. Hanc probò Primò euidenter ipsâ expe-
rientiâ. Nam si visus in suo oculo intueretur pri-
mò & per se imaginem, sicut eam videt in spe-
culo, proculdubio possemus aduertere, nos vi-
dere ibi aliquid: hoc autem est contra omnem
experientiam, ergo. Respondet huic rationi vnus
vel alter ex nostrâ Societate, qui hanc aliquorum
Thomistarum sententiam iam labantem frustra
conatur sustentare: respondet, inquam, non esse
necessarium, vt nos hoc experiamur, præsertim
cum non sit distinctus actus, quo verbum vel ob-
iectum cognoscitur. Hæc solutio caret probabi-
litate: quid enim interest, verbum & obiectum
videri

videri vno actu, ad hoc, vt non percipiat verbum, si hoc est medium *in quo*? Numquid, quando videtur creatura in Deo, id non fit per vnicum actum? & tamen qui somniauit, tunc non posse Beatos experiri se videre Deum, sed solam creaturam, quæ in Deo, vt in medio, videtur? Ratio huius est manifesta: quia illud primò & per se nos debemus experiri, quod primò & per se videmus immediatè: at hoc est verbum, vt tu dicis; ergo debemus nos experiri hoc videri, imò si aliquid experientiæ debet à nobis cognosci & videri, debet esse id quod est medium *in quo*, & præcipuum; hic enim habet locum vnum ex axiomatibus, quibus hi Auctores, valde istis modis loquendi innitentes, vt solent, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*; identitatis autè actus cur magis debet impedire experientiam de verbo, quam de ipso obiecto? aut quis potest bene concipere, nos videre in picturâ alium, & posse nos reflectere quod videamus alium, non verò posse quod videamus picturam? Denique exemplum, quo isti vniuntur, de imagine in speculo, ipsos plane iugulat: ibi enim illa imago, quam ipsi ponunt in speculo, sola videtur, non autem obiectum quod retrò est. Hæc est instantia in horum principis: nam in meis, obiectum est quod in speculo videtur, cum diuersa tamen vocatione.

Argumentor Secundo contra eandem sententiam. Nam verbum illud mentis est multò imperfectius quàm sit obiectum ipsum, v. g. verbum, quod in se habet Angelus de altero Angelo; hoc enim verbum non est substantia, nec principium videndi & amandi Deum, sed accidens multò imperfectius quàm sit Angelus, ergo in illo non potest quidditatiuè & perfectè vt in medio cognosci Angelus. Patet consequentia: nam in medio imperfectiori quidditatiuè non potest cognosci res perfectior, idè in calore vt in medio non potest quidditatiuè cognosci ignis, quia calor est imperfectior ipso igne.

Huic respondent dupliciter. Primò dicunt, illud verbum, licet in se non sit substantia, esse tamen substantiam ex parte obiecti, iudò in illo possit substantiam cognosci. Hæc solutio non est ad rem: nam si esse substantiam ex parte obiecti est, illud verbum esse imaginem substantiæ, seu respicere essentialiter substantiam, contra sic arguo: Nam etiam calor ex parte termini est ignis (respicit enim ignem vt causam, à quâ potest oriri) & tamen hoc non sufficit, vt in illo adequatè cognoscatur ignis, ergo neque illud verbum sufficit, etsi respiciat substantiam. Ratio à priori est euidentis: nam respicere substantiam, seu habere pro obiecto substantiam, nō est esse substantiam, aut continere substantiam; ergo non poterit vt medium ducere in cognitionem quidditatiuam substantiæ. Confirmo: ipsa nostra cognitio, quæ terminatur ad verbum, habet pro obiecto substantiam (quidquid sit iam de verbo) & non potest quidditatiuè in ipsâ cognosci obiectum, ergo nec in verbo ipso, etiam si habeat pro obiecto substantiam. Confirmo Secundo: in visione beatâ de Deo, etiam si illa habeat pro obiecto Deum, & illum formaliter nobis repræsentet, quia tamen in se est imperfectior quàm Deus, non potest Deus vt in medio quidditatiuè in eâ cognosci; ergo neque substantia Angeli, in Verbo accidentali ipsius, etiam si hoc habeat pro obiecto Angelum.

Quòd si dicas (vt & dicis) verbum esse naturalem & propriam imaginem obiecti; contra clare, quia voces illud vt volueris, non est imago, id est tam perfecta sicut obiectum. Licet enim dicatur imago, certè non est substantia, nec amor, nec virtus cognoscendi, &c. ergo non potest ducere, vt medium *in quo*, ad perfectam notitiam illius obiecti. Exemplum autem naturalis imaginis non tibi fauet: nam imago solum potest perfectè ducere in cognitionem coloris, faciei, & magnitudinis; quia in hoc potest esse eiusdem perfectionis, & tam perfecta, quàm ipsum obiectum; at in aliorum prædicatorum, quæ nec formaliter nec eminentè continet, quidditatiuam cognitionem ducere non potest.

Respondebis, speciem impressam, etiam si sit imperfectior quàm obiectum, ducere in cognitionem perfectam illius, ergo & illud verbum. Sed contra Primò, quia species impressa non ducit vt medium, in quo videantur prædicata subiecti, de quo disputamus, sed concurret efficiendo simul cum potentia repræsentationem formalem obiecti. Contra Secundo, quia si species impressa hoc munus concedis, malè ergo ponis aliud verbum in intellectu. Sed dic, ipsam speciem esse, quæ terminat immediatè cognitionem, & in eâ obiectum. Probo euidenter ad hominem hanc consequentiam: quia ob duo tu ponis istud verbum, & quia obiectum est absens, & quia variato verbo, etiam si non varietur obiectum, variatur visio. Vnde ego arguo: Species impressa est præsens potentia, & illius variatio variat repræsentationem, ergo si aliunde ea est imago obiecti, illa habebit omnes conditiones pro tuo verbo.

Dicis: Verbum debet esse expressum, quod non habet species. Sed contra, quia argumenta tua pro verbi necessitate sunt quæ paulò antè dixi; at hæc non assumuntur ex expressione, sed ex distantia & variatione, ergo frustra requiris aliud verbum expressum à specie distinctum. Et hoc sit tertium argumentum contra istam sententiam.

Quartum argumentum est etiam ad hominem: Quia Deus videtur à Beatis sine verbo, ergo etiam alia obiecta. Antecedens datur ab illis. Consequentia est euidentis: nam intellectus non aliud efficit circa albedinem, quàm circa Deum, scilicet videre quid sit albedo, quid sit Deus; ergo si potest videre quid sit Deus sine verbo, poterit videre quid sit albedo.

Respondebis fortè, Deum non videri omnino perfectè. Sed contra, quia nec albedo videtur perfectè ab oculo, imò minis perfectè quàm Deus à Beatis, vnde oculus nec cognoscit an albedo sit accidens, an pendeat à Deo, an sit productiua, &c. Contra Secundo, quia videre magis vel minus perfectè, non potest arguere necessitatem verbi, sed vt summam indigentiam melioris aut perfectionis verbi, vt per se patet.

Respondebis Secundo, in Deo idè non requiri verbum, quia Deus semper est intimè præsens; creaturam autem posse non esse præsentem, idè indigere verbo mentis. Sed contra Primò, ergo quando anima seipsam cognoscit, & suos actus, non indigebit verbo, quia sibi est intimè præsens, nec potest à se abesse. Contra Secundo, quia in hac vitâ, quando cognoscimus Deum, habemus verbum de illo: non enim aliter cognosco Angelum abstractiue quàm Deum, & è contrario, ergo

si de Angelo habeo verbum, etiam de Deo: atqui Deus non potest esse absens localiter etiam nobis viatoribus, non magis quam Beatis, ergo. Contrā Tertiō, quia etiam stante verbo res absens terminat cognitionem (non enim ego solum cognosco verbum in me existens, sed Petrum quem heri vidi, & qui iam est in Hispaniā, & albedinem quæ iam est tribus passibus à me) atqui verbum non facit illam rem præsentem, sed solum seipsum; ergo res absens potest terminare cognitionem, licet simul cum aliā re præsentem, ergo etiam sine illā. Pater hæc vltima consequentia, quia præsentia alterius, id est verbi, non reddit obiectum ipsum in se præsens, sed illud relinquit tam absens, ac antea, ergo vt obiectum ipsum cognoscatur, per accidens omnino se habet præsentia eius qualitas seu verbi. Ratio à priori huius impugnationis est, quia obiectum non requirit præsentiam cum potentia, vt terminet cognitionem, sicut alij respectus possunt dari ad res absentes, v. g. similis, patris, &c. solum ergo requiritur præsentia obiecti cum potentia, vt cum illā producat cognitionem. Hanc autem præsentiam iam habet ratione speciei concurrentis per modum causæ efficientis, non verò terminatiuæ, iuxta dicta supra Disputat. IV. Sect. 2. ergo qualitas illa seu verbum productum per actionem, non deseruit, vt imago prius cognita, sed solum vt repræsentatio & imago formalis, quod est esse cognitionem.

60 Quintum argumentum: Quia voluntas non habet terminum, in quem immediate feratur, sed in ipsum obiectum, ergo nec intellectus. Negant hi consequentiam, quia voluntas non producit sibi obiectum sicut intellectus. Rationem reddunt, quia voluntas, cum sit appetitiua, non potest impelli ad operandum nisi à bono præsentem obiectum præsens. Hæc est probabilis solutio, quia vel hi Auctores dicunt, volitionem terminari immediate ad obiectum prout in verbo, seu ad verbum, & vt sic dicunt rem planè ridiculam: nam quando voluntas veller aliquem contundere baculis, veller immediate contundere baculis verbum mentis, & in illo Petrum, aut mulum; & quando vult ephippium mulo imponere, vult & ephippium verbo mentis immediate imponere, & postea mediatè equo, & similia, quæ quàm sint ridicula, nemo non videt. Quod si dicant, volitionem non ferri immediate in obiectum prout in verbo, sed in obiectum ipsum ad extra, iam hi deserunt totam suam consequentiam: nam illud obiectum absens terminat totam volitionem immediate, ergo etiam poterit immediate terminare intellectionem, etiam si absens sit. Malè ergo requiris ex hoc capite verbum mentis, & non aliquid etiam idolum pro voluntate.

Sexto, Quia licet in cognitionibus, quæ sunt puræ quasi apprehensiones & repræsentationes, sicut visio externa & sensatio, posset admitti tale verbum, quomodo poterit admitti in actibus affirmatiuis? quando enim dico, Petrus est ebrius, aut, saluis auribus, euomit vinum; numquid dico immediate, Verbum mentis euomit vinum, aut ebrium est, aut suspensum est in patibulo, & similia? quomodo ergo potest intellectus aliquis benè dispositus concipere, ibi primo loco attingi verbum mentis. Nec potest ibi affirmari, Habeo

imaginem in me quod Petrus sit ebrius, ego enim id non dico, sed præcisè, Ille ebrius est; nec recte dicto supra me, nec quidquam de imagine cognosco, sed de obiecto: vnde illa propositio non est vera, nisi ipse Petrus fuerit ebrius in se, etiam si ego habeam imaginem de eā ebrietate; esset autem vera semper in sententiā horum, quia solum diceret, Habeo in me imaginem quod Petrus sit ebrius: hanc autem imaginem habeo, etiam si ille ebrius non sit. Hæc tam aperte falsam ostendunt contrariam sententiam, vt plura contra illam multiplicare, non sit opere pretium, præsertim cum, vt iam ostendam, nec vel leue aliquod sit pro illā argumentum.

SUBSECTIO SEXTA.

Obiectiones nonnullæ solutæ, & quid sit Verbum mentis.

DICUNT Primò: Inuariato obiecto variatur visio, ergo quia variatur verbum. Hoc est mirabile argumentum, quod sic reicio: Inuariato obiecto variatur verbum, ergo quia verbum respicit aliud verbum quod variatur, & sic infinitum. Vel debes dicere, sicut inuariato obiecto variatur imago in quā, seu verbum, quod tu vocas, ita sine hoc verbo, inuariato etiam obiecto, variari cognitionem ex diuerso principio efficiente. Quod ad hominem euidenter ostendo contra hos Auctores, ita vt non possint villo modo euadere. Ipsi Beatis non admittunt verbum in quo, quomodo, ergo inuariato obiecto vnus Beatus videt in Deo hanc creaturam, alter alteram, & consequenter variatur cognitio, & aliter Deus apparet? vni enim apparet Deus productiuus leonis, alteri productiuus equi.

Dices id provenire à lumine gloriæ. Sum contentus: sed lumen gloriæ non est verbum, sed tantum causa efficiens, ergo idem poterit nobis provenire ex diuersitate causæ efficientis, scilicet speciei & intellectiue virtutis. Et hinc respondetur ad longam probationem quam hi afferunt, ex speciebus, quibus variatis inuariato obiecto, obiectum aliter apparet: respondetur enim, id non ex medio in quo, sed quia cognitio vna aliter repræsentat formaliter idem obiectum, quam altera: sicut idem obiectum aliter respicitur ab assensu quàm à dissensu, & aliter ab odio quàm ab amore.

Secundò obijciunt: Obiectum absens non potest terminare, ergo debet esse præsens per verbum. Hoc argumentum est paulò ante solutum, dum quartum pro me proposui. Iam addo, sicut ipsum verbum repræsentat rem absentem, cur cognitio immediate non eam repræsentabit? quod magis est quoad hoc in verbo, quàm in specie. Secundò, quando ego dico, Petrus est mihi absens, non potest illa cognitio immediate terminari ad verbum; nam ipsum verbum est præsens, ergo ipse Petrus absens, est qui terminat immediate visionem.

Rationem à priori addunt, quia verbum est adæquatè effectus speciei impressæ, hæc autem est obiecti adæquata imago, ergo & verbum est adæquata imago, vt cognoscatur obiectum. Hanc rationem reiecti etiam supra inter arguendum pro me, & ostendi, iuxta illam frustra requiri ab his speciem

speciem impressam, sed sufficere expressam, quæ sit verbum. Quod verò dicit, speciem impressam debere continere intentionaliter totum quod obiectum in se, falsissimum est: non enim omnis species est adæquata, sed multe sunt imperfectæ, ut patet in his materialibus; & licet sit adæquata ad cognitionem obiecti, non tamen ad producendum medium in quo ipsum obiectum videatur quidditatiuè, propter supra dicta.

Tandem obijciat: Quando quis diu videt Solem, postea clauso oculo ibi videt lumen, ergo quia manifesti verbum Solis. Sed & hæc non est ad rem, quia id, illud verbum manet sine speciebus, an cum illis? Cum illis non, ut & merito docet, quia species lucis non manent sine luce, ergo manet sine speciebus; ergo das iam verbum manere sine specie, quod etiam a te negatur: & tunc ego dicam manere cognitionem, non autem verbum.

Secundò respondeo, quod alibi dixi, id prouenire vel ex vehemente apprehensione, vel ex spiritalibus vitalibus qui illuc confluerunt, quod ab omnibus debet dici. Nam tam repugnat verbum sine specie in tuâ sententiâ, quam mea cognitio sine specie; & quod tu de verbo, ego de cognitione dicam. Alias probationes de ingratitudine potentie & secunditate illius, vel partu, & similia, quæ sunt puri termini & locutiones Metaphoricæ, quibus abutuntur ad ponendum ibi quid reale, propterea omitto.

Dico Secundò: Verbum est ipsa actio simul cum intellectione. Esse intellectum, patet, quia verbum est id quo manifestamur nobis obiectum: sed hoc fit per cognitionem, ergo. Includere autem actionem, patet ex communi acceptione verbi, quia per illud intelligunt communiter representationem obiecti productam à cognoscente, ergo actio, quæ constituit cognitionem in ratione productâ, ingreditur rationem verbi.

Videas, quàm clarè nos procedamus sine terminis & obscuritatibus verborum, ut vel ex solo isto capite hæc nostra sententia defendi debet.

Ex his colliges Primò, cognitionem diuinam non esse verbum, quia non est producta. Colliges Secundò, eam potentiam, quam supra diximus esse possibilem, quæ solum perciperet obiectum per cognitionem à Deo infusam, non formatam verbum, quia illa cognitio non esset expressa & producta à cognoscente; unde fit, non esse de ratione omnis cognitionis etiam creatæ verbum. Colliges Tertio, sensus in se habere verbum, quia habent representationem obiecti à se productam, quia verò communiter Verbum applicatur soli cognitioni spirituali, ideo in quaestione de voce cum multis negandum est verbum in sensibus.

Pro complemento aduerte, Verbum diuinum conuenire cum creato in hoc, quod est esse productum, differre verò, quia diuinum non reddit formaliter cognoscentem, neque personam à quâ producitur, neque ipsum cui quasi inest; hoc enim præstat per cognitionem increatam formaliter, & commune omnibus tribus personis, de quo fusiùs Theologi.

SECTIO III.

Verum idem actus Intellectus possit reflectere supra seipsum.

PAUCI de hac quaestione agunt in presenti, cum tamen hic proprium locum obtineat: nos, eam breuiter expediemus, ante quam aduerte, eandem esse rationem de amore, ac de actu intellectus.

Multi negant Primò, quia cognitio est relatio ad obiectum, sed relatio debet esse distincta à termino, ergo & cognitio ab obiecto. Respondeo negando Antecedens vniuersaliter: cognitioni enim ut sic solum est essentialiter, exprimere suum obiectum; quando autem seipsam expresserit, id est sine respectu, quando verò aliud à se cum respectu, sicut de vnione & actione idem dixi sæpè. Confirmo: cognitio diuina non habet respectum ad seipsam, cum tamen seipsam cognoscat, ergo non est de ratione cognitionis ut sic, respicere suum obiectum.

Secundò arguunt: Quia obiectum debet esse prius cognitione, ergo & ab illâ distinctum. Antecedens probatur, quia obiecti existentia vel possibilitas est independens à cognitione; cognitio autem dependet ab obiecto, neque enim obiectum est quia cognoscitur, sed potius quia est cognoscitur. Nego Antecedens, ut patet in cognitione Dei, quæ non est posterior seipsâ, cum tamen sit obiectum sui. Ad probationem respondeo, in aliquibus obiectis & cognitionibus id verum esse, non tamen in omnibus: quod confirmo ex cognitione Dei de seipso, & de creaturis possibilibus; neque enim prior est possibilitas creaturæ cognitione diuinâ, aut è contrario, cum inuicem essentialiter prædeat ob mutuam respectum transcendentem, quem alibi probaui.

Tertio arguunt: Quia obiectum est causa cognitionis vel per se, vel per speciem; sed nihil potest esse causa sui, ergo neque cognitio sui. Nego Antecedens, ut patet Primò, quando in causâ cognoscitur effectus; cognitio enim illius effectus non causatur ab effectu cognito, sed à causâ à quâ cognoscitur.

Dices, Causatur ab ipso effectu, quatenus causatur à re continente illum effectum. Sed contra, quia hoc sensu non repugnat aliquid esse causam sui, imò semper omnis effectus est causa sui prædicto modo, quia semper producit à re continente ipsum effectum, quod per te est causari ab ipso effectu, ergo, eò quod cognitio producatur à Deo in quo ipsa continetur, non repugnabit, ut seipsam in Deo cognoscat, neque ideo erit sui ipsius causa immediata, aut mediata. Secundò ostendo, etiam obiectum immediatum non esse causam cognitionis: nam omnis cognitio per se infusa de obiecto creato, quantumvis immediatè ad illud terminetur, adhuc neque immediatè (ut per se patet) nec mediatè causatur ab illo obiecto, quia species infusa, quæ causant immediatè cognitionem, nullo modo petunt oriri ab illo obiecto, ut omnes admittunt, & nos diximus supra Disputatione IV. probantes, cognitionem non esse necessariò obiecti imaginem, in sensu quo ab his usurpatur vox *imago*. Ergo non est dicendum, omne obiectum immediatum esse cau-